

Історія нашого краю

ГУТА СТЕПАНСЬКА- ПОГЛЯД У МИНУЛЕ

Редакція газети дякує історико-краєзнавцю, студентці III курсу Київського національного університету ім. Т.Шевченка Віті Марчук за люб'язно надані для публікації фото та дослідницькі матеріали.

Територія сучасного села Гута утворилась на незаселених землях під час процесу колонізації (освоєння) і створення польських поселень згідно Ризького договору (1921р.) по закінченні польсько-радянської війни. Тоді Рівненщина, згідно підписаних угод, відійшла до Польщі.

Незважаючи на зобов'язання гарантій мовних та релігійних прав українцям на їх територіях, польський уряд розпочав активну асиміляторську політику щодо українських земель.

Для своїх «майданатів» поляки-поселенці швидко вирубували ділянки густо зарослої віковими деревами території. Нові поселення об'єднувались у гміни. Одними з перших було створено Костопільську, Стидинську та Степанську гміни.

Неподалік від нового поселення (колонії) була розміщена скловарня, на якій працювали потужні печі (гути), в яких видували різноманітні скляні вироби. Саме тому, за однією з версій, за селом і закріпилась назва Гута-Степанська. На самому початку розвитку селища назва мала бути змінена на Гуту-Вацлавську, саме так прагнув змінити її на свою честь перший польський ксьондз Вацлав Найтак, який мав тут широкі повноваження. Але місцеве населення не підтримало його ініціативи.

1924 року за селом остаточно затвердили назву Гута-Степанська. Одним з перших поселенців нового майданату був поляк Якуб Савицький, який переїхав

млини, невелику корчму та «людовий дім» (будинок культури). Також в селі існувала мережа невеличких магазинів, працювали пекарня, молочарня, відділення зв'язку та поліції, а також позикова каса (каса Стефанчика).

Згодом було побудовано двоповерхову школу з великим стадіоном та квартиру директора. Школа була семирічною, після її закінчення учні навчались в гімназії у Степані. 1924 року у Гуті — Степанській почали будівництво величезного костюлу. Його організував, а потім і справляв там службу Божу, ксьондз Теодор Чабан.

Землю під будівництво костелу надав Міхал Савицький, тому згодом і був похований поблизу споруди. Інші заможні селяни надали ділянки землі під будинок для священнослужителів. Костел побудували у закопянському стилі, служба проводилась як в костелі, так і просто неба.

В побудованій неподалік костелу дзвіниці висіли два малі і один великий дзвони, які кожного свята скликали прихожан до Храму.

польських родин. Очолював самоврядований орган солтис (голова). Також було створено загін самооборони, який мав діяти при виникненні необхідності.

Поселення славилось своїми ковчезами, слюсарями та перукарями. У свята та вихідні дні успішно проводили виступи аматорські художні колективи, серед учасників яких було багато обдorzованих та

1921 року у Гуті-Степанській було побудовано два

На жаль, споруда костелу не збереглась, на його

армії, у ті часи було досить почесним отримання

місці у сучасному селі залишився лише хрест. У 30-х роках в с. Гута — Степанська проживало 759 поляків, 45 євреїв та три німці. Українці жили поблизу польського поселення, в основному займаючись сільським господарством. Надлишки виробленої в господарствах продукції продавали євреям-торговцям, які вже реалізовували її у Гуті-Степанській або возили на базар до Степана.

Керівництво поселенням здійснював сільський самоврядовний орган (Рада), куди обиралися найповажніші та найбільш заможні представники

військового звання.

Поляки, жителі Гуті-Степанської, мешкали в дерев'яних будинках, які знаходились на невеликій відстані один від одного. Більш заможні сім'ї жили в двоповерхових цегляних будинках.

Одяг гутянців відрізнявся від одягу мешканців навколишніх сіл-українців.

У свята чоловіки носили костюми та світлі сорочки, у будні - довгі чорні чоботи та темні спідні, темні капелюхи. Жінки носили спідниці за коліна та довгі світлі блузи, капелюшки світлих кольорів.

Взаємовідносини українців з жителями Гуті-Степанської були досить тісними, незважаючи на те, що поселення жило автономним життям, українці наймалися на роботу і працювали тут в основному на будівництві.

Перевагу в наймі на роботу поляки надавали жителям найближчих сіл.

Олександр НАМОЗОВ.

(Продовження у наступних номерах газети «Віче Костопільщини»).

Гута-Степанська - погляд у минуле // Віче Костопільщини. - №33 / 16 серпня / - с. 9.

2008р.

ПОГЛЯД У МИНУЛЕ

(Продовження, початок у № 32 «Віче Костопільщини»)

Редакція газети дякує історику-краєзнавцю, студентці III курсу Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка Віті Марчук за люб'язно надані для публікації фото та дослідницькі матеріали.

Європейський курорт

Сьогодні, перебуваючи у сучасному селі Гута, дуже важко уявити, що понад 65 років тому тут розквітав один з кращих на території тодішньої Польщі відомий в Європі грязелікувальний курорт. Лікувались у Гуті-Степанську іхали поляки, румуни, німці, жителі інших європейських країн, а з 1939 року - громадяни з різних куточків колишнього Радянського Союзу.

У санаторії працювали висококваліфіковані медичні працівники з дипломами Варшавського, Болонського та Ленінградського вищих медичних закладів. Щоби потрапити на лікування до Гуті, потрібно було мати не тільки гроші, але й задалегідь стати на чергу. Всіх бажаючих курорт вмістити не міг, незважаючи навіть на різні, так звані несезонні пори року.

А починалось все дуже цікаво. Ксьондз Теодор Чабан, який правив службу Богу у селі, був дуже активним, енергійним чоловіком. Крім будівництва костелу та своїх безпосередніх обов'язків, він розпочав пошуки на терені корисних копалин. Так, найняті ксьондзом люди займались пошуками залізної руди поблизу села Рудня та покладів міді поблизу села Мидськ. І хоча пошуки нічого не дали, Теодор Чабан не втрачав оптимізму.

Одного разу, під час полювання на диких голубів, ксьондз скуштував води з джерельця, яке знаходилося поряд з болотом, де йшло полювання. Солоний смак води та специфічний запах навели Чабана на думку, що ця вода і грязі з болота є цілющими.

Ксьондз відіслав зразки води та грязі на аналіз до Варшави. Отримана звітти відповідь шокувала Теодора: за своїми властивостями і складом вода і грязі майже повністю відповідали таким же зразкам найкращого та найвідомішого польського курорту Ціхонцінка.

Чабан зрозумів — це один з тих шансів, коли за доволі короткий термін є можливість стати багатого та впливовою людиною. Зробити курорт, лікувати людей, отримувати прибутки.

Результати аналізів він тримав у таємниці, зважаючи на те, що територія болота належала іншій людині, знаній в Гуті особі — Генріху Савицькому.

Викупити болото він вирішив за допомогою хитрощів. Пояснив його власнику, що хоче розводити тут голубів для полювання. Знаючи Чабана як дуже кмітливую людину, Савицький йому відмовив. Тоді ксьондз «признався» власнику болота, що знайшов тут поклади солі і на цьому спільно є можливість заробити добру копійчину.

Самотужки займатись добутком солі Генріх Савицький не мав можливості, тоді було домовлено, що всю виробничу частину справи бере на себе Чабан, а прибутки від спільного бізнесу ділитимуть навпіл.

Розпочаті пошуки та буріння скважини результатів не давали. Савицький нервував, бо не збирався платити ні за пошук, ні за добування солі.

Витрати на буріння, придбання техніки та оплату праці робітникам зростали. Їх брав на себе хитрий ксьондз. Одного разу він поставив Савицькому умову: якщо після відмітки 75 метрів буріння скважини солі не знайдуть, то роботи потрібно припиняти, всі до копійки витрати він бере на себе, але Савицький передає йому болото у власність.

Після юридичного оформлення території ксьондз продовжив буріння і на відмітці 80 метрів знайшов те, що насправді шукав — якісну мінеральну воду у великих кількостях.

Згодом, незважаючи на супротив місцевих мешканців, влада надала Чабану дозвіл на будівництво і створення курорту.

Для того, щоб на практиці оцінити якості грязей та води, було зібрано доволі велику кількість хворих людей з усього терену. Після проведеного лікування більшість з них почала одужувати або принаймні відчула значне полегшення.

ГУТА СТЕПАНСЬКА – ПОГЛЯД У МИНУЛЕ

(продовження, початок у номерах
№32,33 «Віче Костопільщини»)

В БОРОТЬБІ ЗА ВОЛЮ

Гута Степанська знаходилася у тісному оточенні українських хуторів і сіл. Українці наймалися в Гуту на роботу, де працювали в основному на будівництві і як прислуга в приватних будинках поляків. Час від часу спостерігались випадки одруження поляків з українками і полячок з українськими парубками. Але атмосфера настороги по відношенню до українців у панів-поляків продовжувала існувати. У Гуті Степанській було сформовано відділ польської самооборони, який становив справжню небезпеку для українців, які з'являлись у селі без запрошення. Було зафіксовано декілька випадків, коли під кулі самооборонців потрапили українці-торговці, які прийшли до поселення з мирними намірами.

Після того, як 17 вересня 1939 року Червона армія перетнула кордон Польщі і на теренах Рівненщини розпочався процес радянзації, польські поселенці з Гуті Степанської доволі вороже зустріли нову владу. Сумувати було від чого: польські самоврядовні органи і відділ самооборони було ліквідовано, відбулась націоналізація місцевого санаторію, землі, приватних крамниць та дрібних промислів. До Сибіру були вислані заможні сім'ї та ті, хто намагався чинити супротив діям нової влади.

У цей період на теренах Костопільщини активізували свою діяльність члени ОУН, які за панування поляків знаходились на нелегальному становищі. Незважаючи на переслідування нової влади, вони розпочали проти неї боротьбу, водночас негативно та вороже ставлячись до поляків, які лишилися на їхніх землях.

Найбільшого апогею протистояння поляків та

Докладная записка

Об украинских националистах на территории Ровенской области

Поляки

В связи с огромным террором националистов население начало организовываться и оказывать организованный отпор националистам. Немцы начали помогать полякам оружием, создавая одновременно польскую полицию взамен ушедшей к националистам украинской полиции.

... В таком населенном пункте, как Гута Степанская, поляки имеют до 100 винтовок и 9 пулеметов. Население польских сел в связи с отсутствием оружия создает группы самообороны, на вооружении которых находятся топоры, вилы, косы, пики и т.д. Некоторыми комитетами самообороны руководят ксендзы и учителя как, например в г. Владимирец, село Стаховка.

Поляки совместно с немцами участвуют в операциях против националистов. Так, ими полностью сожжены село Трипутни и частично Грани как наиболее националистические. 11 мая сего года поляки совместно с немцами окружили националистическое село Цепцевичи Владимирецкого района, разбили националистов и забрали украинскую молодежь для отправки в Германию...

Начальник оперативного штаба генерал-майор Бегма.

Командир объединенных партизанских отрядов Ровенской области Федоров.

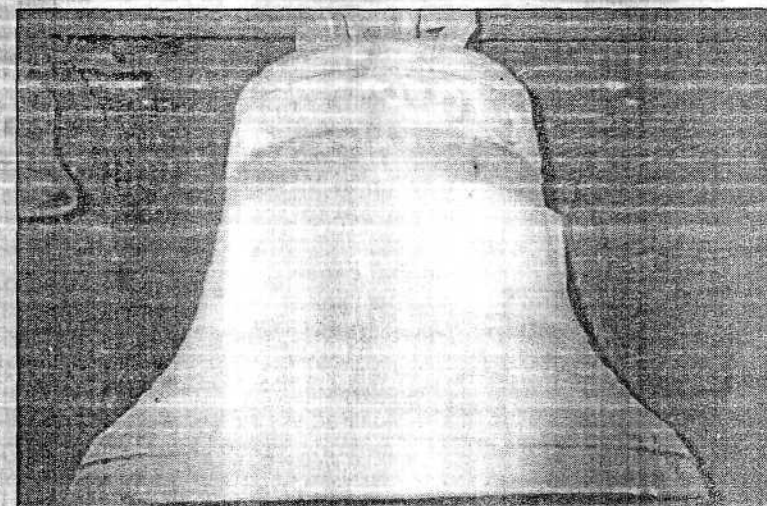
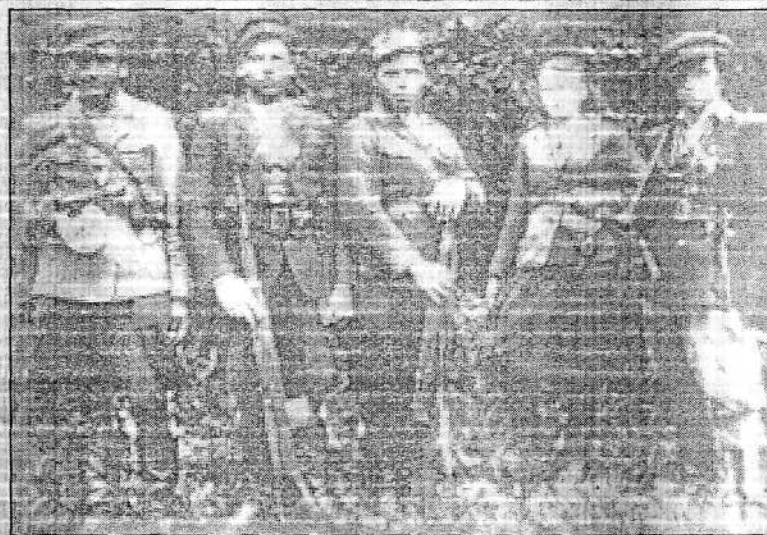
Комиссар объединенных п/о Ровенской области Кизя.

Начальник оперчасти объединения п/о Ровенской области Тимофеев.

28 мая 1943 года.

Верно: подпись

ЦДАГОУ ф.1.-Оп.22.-Спр.75.-Арк.37-43.

оточення. Шлях до спасіння виявився невдалим, незважаючи на те, що на якийсь час полякам вдалося прорватися крізь кільце упівців, вони понесли таких великих втрат, яких не зазнали під час головних атак на селище.

18 липня 1943 року бій за селище Гута Степанська завершився повною перемогою українських повстанців. Цей бій є другим за вагомістю серед найпереможніших боїв УПА на теренах Рівненщини.

Зруйноване село українці почали заселяти з 1944 року.

українців набуло після окупації України німецько-фашистськими загарбниками.

Провід та члени ОУН, керівники Української Повстанської Армії, місцеве населення у своїй переважній більшості сприймали польських поселенців як гнобителів народу України та таких, що тісно співпрацюють з фашистами.

Після того як Українською Повстанською Армією була розгромлена польсько-німецька залога в селищі Янова Долина і на території «упівської республіки» залишився тільки один найбільш укріплений район Гута Степанська, ватажками українських повстанців було прийнято рішення вигнати поляків з цього поселення.

З доповідної об'єднаних радянських партизанських загонів, що діяли на Рівненщині.

План операції по вигнанню поляків з Гута Степанської було розроблено командиром УПА Климом Савуром, командиром ВО «Заграда» Дубовим та курінним Гамалією. 16 липня 1943 року загони УПА завдали першого удару по селі Вирці, що належало до оборонної системи Гута Степанської. У той же час поселення почали оточувати з усіх боків бійці «Заграви», які завдали одночасного удару по усій лінії польської оборони. Атаки на Гуту не припинялися навіть вночі, а наступного дня ще більше посилювалися.

Увечері другого дня оборони захисники Гута Степанської вже майже не мали надії на свій порятунок. Командування польських оборонців на чолі з Юзефом Савицьким та Владиславом Курковським провели останню нараду, на якій було прийнято рішення: під прикриттям нічної темряви пробитися крізь кільце

залишивши тільки половину його назви - Гута.

Сьогодні від старого поселення збереглося тільки польське кладовище, яке примирило поляків і українців. Кожного року сюди приїжджають поляки і разом з нинішніми жителями села віддають данину пам'яті жертвам жорстокого військового протистояння.

Олександр НАМОЗОВ.

